

ЗВІТ
за результатами проведення I циклу моніторингу щодо забезпечення
умов для задоволення освітніх потреб учасників освітнього процесу
закладів загальної середньої освіти
Херсонської області

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДОСЛІДЖЕННЯ

Управлінням Державної служби якості освіти у Херсонській області (далі – Управління) проводиться моніторинг щодо забезпечення умов для задоволення освітніх потреб учасників освітнього процесу закладів загальної середньої освіти Херсонської області (далі – дослідження) упродовж вересня 2023 – червня 2026 року. Проведення I циклу дослідження забезпечено у вересні 2023 – червні 2024 року.

Мета моніторингу – одержання об’єктивної інформації про стан освітньої мережі в окупованих (деокупованих) територіальних громадах, відстеження тенденції змін (ризиків) в умовах функціонування закладів загальної середньої освіти територіальних громад Херсонської області, які перебували/перебувають у тимчасовій окупації, визначення чинників, що впливають на доступність та якість повної загальної середньої освіти.

Завдання моніторингу:

визначити стан забезпечення доступності повної загальної середньої освіти для здобувачів освіти на відповідній території;

дослідити динаміку змін мережі закладів загальної середньої освіти та особливості її формування;

відстежити динаміку руху учнів та плинність кадрового забезпечення;

визначити можливості та умови забезпечення комунікації між усіма учасниками освітнього процесу;

визначити частку учнів, які мають потребу в надолуженні освітніх розривів та втрат;

визначити потреби закладів освіти регіону щодо забезпечення якості освіти, освітньої діяльності;

розробити рекомендації за результатами моніторингового дослідження.

Для здійснення науково-методологічного супроводу залучалися фахівці Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради (далі – КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»). До робочої групи з розроблення інструментарію моніторингу ввійшли працівники управління.

Дослідження відбувалось шляхом онлайн-опитування (анкетування) відповідних категорій за допомогою веб-додатку Google Forms та зведених таблиць Excel: керівників закладів загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО, заклади освіти) Херсонської області, їх засновників, педагогічних

працівників, батьків або осіб, які їх замінюють, та здобувачів освіти, яким на момент опитування виповнилося 14 років.

Згідно з репрезентативною вибіркою вивченням охоплено 159 керівників ЗЗСО Херсонської області (63 сільської, 23 селищної та 73 міської місцевості), що становить 84 % від загальної кількості закладів освіти, які здійснювали освітню діяльність на 01 вересня 2023 р., та 40 їх засновників. До дослідження були долучені педагогічні працівники, батьки та учні із 65 закладів загальної середньої освіти (35 сільської, 19 селищної та 11 міської місцевості).

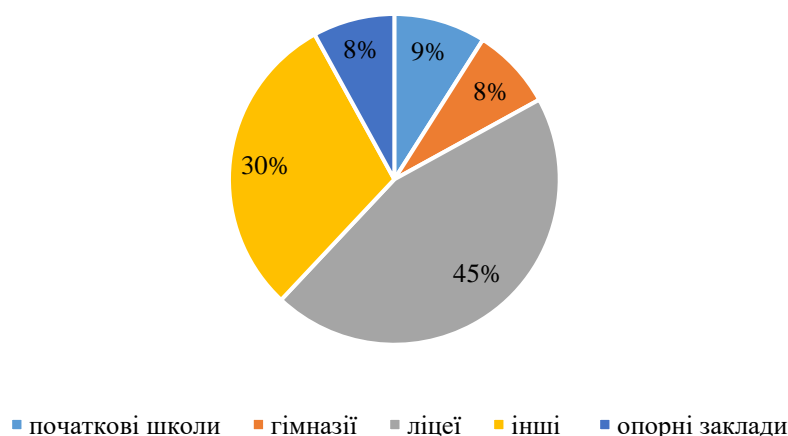
Усього моніторингом охоплено 3205 респондентів, з них: 585 вчителів усіх рівнів освіти та вчителів, які викладають в класах, де організовано інклюзивне навчання, 1161 особа з числа батьків та 1218 здобувачів освіти відповідних закладів.

Узагальнення результатів моніторингу здійснювалося з використанням статистично-математичного оброблення відповідей респондентів за результатами опитування та аналізу отриманих відповідей.

I. МЕРЕЖА ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ (ЗЗСО)

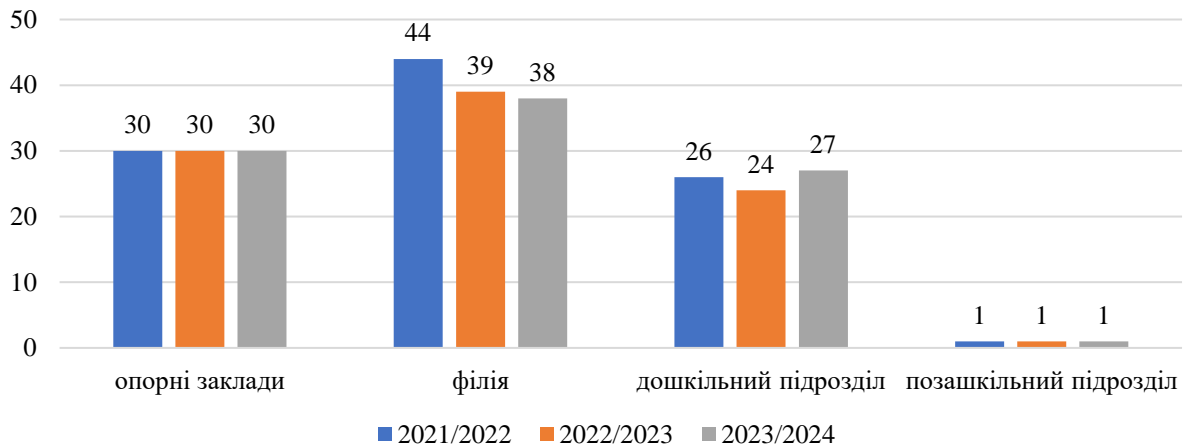
Під час опитування засновників закладів освіти з'ясовано, що за останні два навчальні роки не відбулося зміни типу закладів загальної середньої освіти. Однак відстежити актуальну інформацію з даного питання за 2021/2022 н р. не є можливим за відсутності повних даних через вороже вторгнення та окупацію.

Мережа ЗЗСО за типами
(засновники)

Кількість опорних закладів освіти також залишилася незмінною, однак, зменшилася кількість філій у зв'язку з їх реорганізацією.

Відокремлені структурні підрозділи ЗЗСО (засновники)

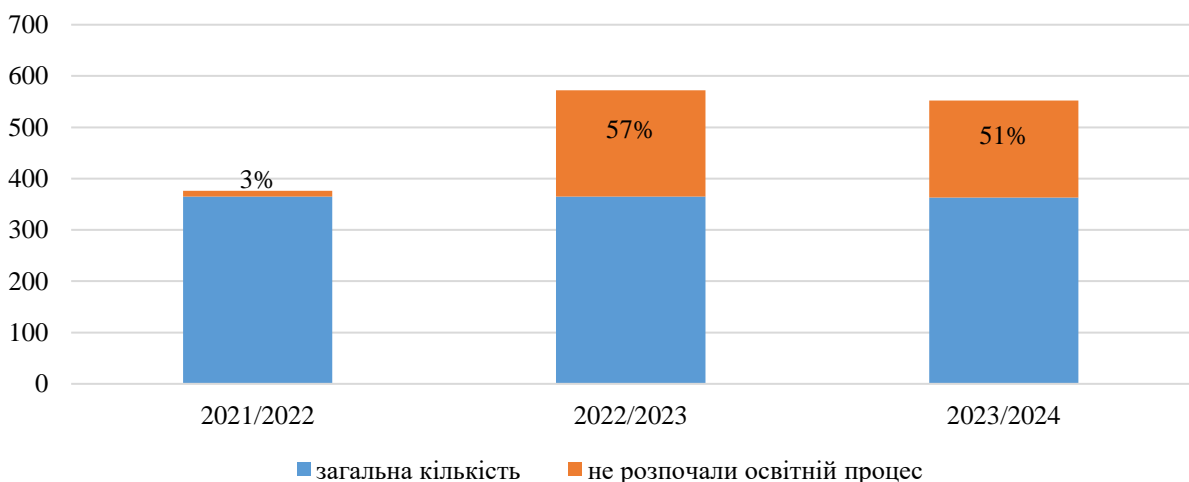

Під час опитування 2 % керівників ЗЗСО вказали, що мають внутрішні/відокремлені структурні підрозділи. Найбільшу кількість, 55 %, становлять дошкільні підрозділи, 43 % – філії початкової та базової середньої освіти. За інформацією від 3 % керівників опорних закладів у 2022 р. була призупинена робота деяких підрозділів.

Наразі в області налічується лише 2 приватних ЗЗСО, інші – відносяться до комунальної власності громад.

Через повномасштабну військову агресію росії проти України кількість ЗЗСО зменшилась на 1 %, більше половини – у 2022/2023 та 2023/2024 н. рр. – не розпочали освітній процес та перебували/перебувають на простой.

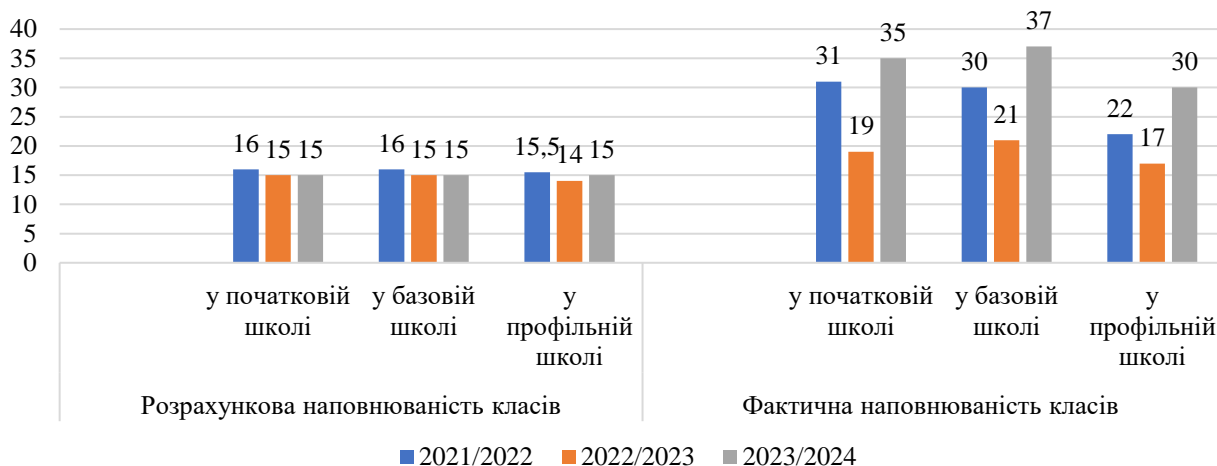
ЗЗСО, що не розпочали освітній процес

За результатами опитування керівників з'ясовано, що у 2022/2023 н. р. кількість класів зменшилася на 30 % проти 2021/2022 н. р., у 2023/2024 н. р. цей показник становив 18 %.

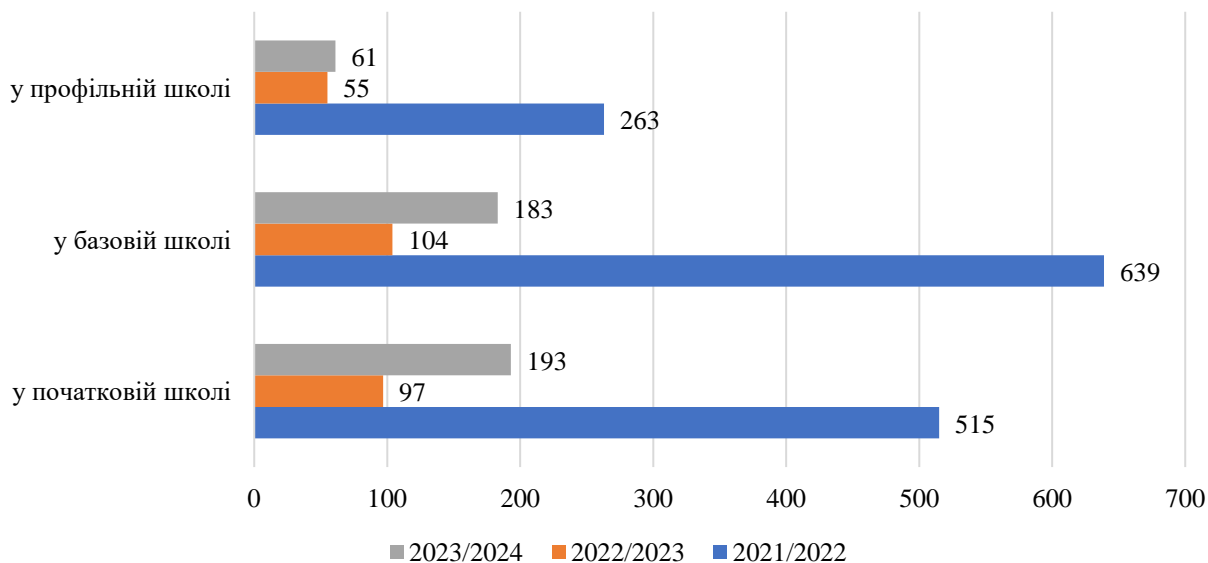
У 2022/2023 н. р. відбувся відтік учнів, фактична наповнюваність класів зменшилася, натомість у 2023/2024 н. р. – перевищувала розрахункову через повний перехід закладів освіти на дистанційну форму навчання та початок роботи ЗЗСО, що перебували на простой. Наповнення класів відбулося за рахунок учнів із тимчасово окупованої території (далі – ТОТ) та закладів освіти, що перебувають на простой, про що зазначили засновники та керівники ЗЗСО під час опитування.

Наповнюваність класів ЗЗСО
(засновники)

Незважаючи на збільшення контингенту учнів, залишаються класи, де кількість учнів менша від розрахункової наповнюваності, однак, простежується тенденція до зменшення таких класів проти 2021/2022 н. р.

Кількість класів із наповнюваністю нижче розрахункової
(засновники)

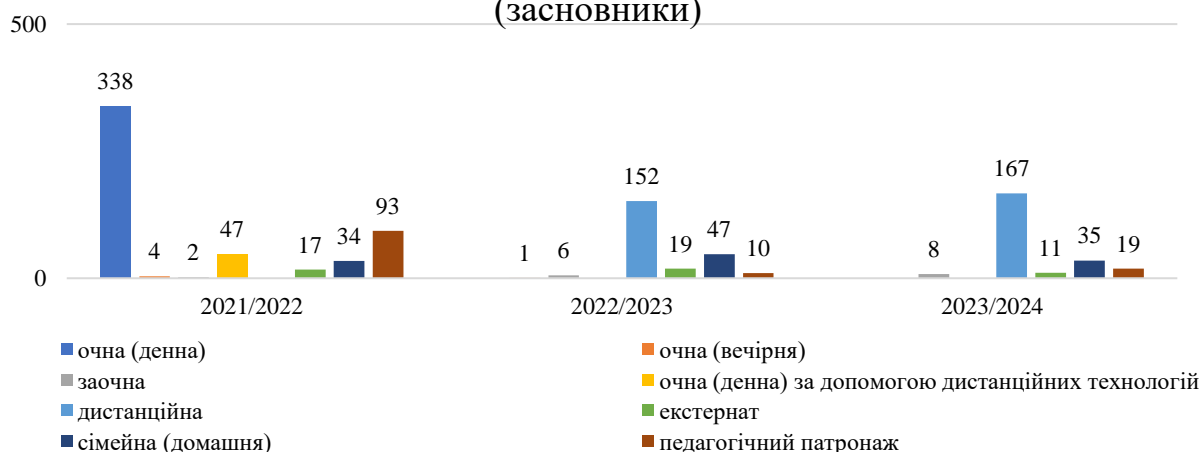
II. РІВНИЙ ДОСТУП УЧАСНИКІВ ОСВІТЬОГО ПРОЦЕСУ ДО НАВЧАННЯ

Форми здобуття освіти

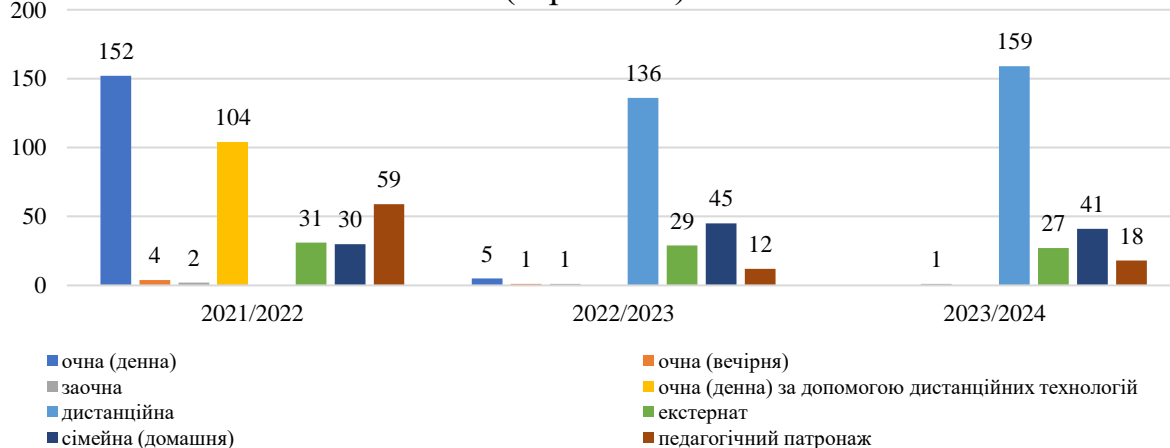
Через епідемію хвороби COVID-19 у 2021/2022 н. р. навчання у ЗЗСО області було організовано за змішаною формою з використанням дистанційних технологій. У зв'язку з повномасштабним вторгненням та окупацією заклади загальної середньої освіти з 2022/2023 н. р. повністю перейшли на дистанційну форму навчання; такі форми навчання як сімейна (домашня), педагогічний патронаж, екстернат, заочна та вечірня реалізовувалися за допомогою дистанційних технологій.

За даними, отриманими від засновників та керівників ЗЗСО, за три роки зменшилась кількість учнів/учениць, які здобували освіту за такими формами як екстернат та педагогічний патронаж. Така форма здобуття освіти як сімейна, навпаки зазнала розповсюдження через значну кількість учнів, які залишаються на ТОТ.

Форми здобуття освіти у ЗЗСО
(засновники)

ЗЗСО, де навчання організовано за різними формами
(керівники)

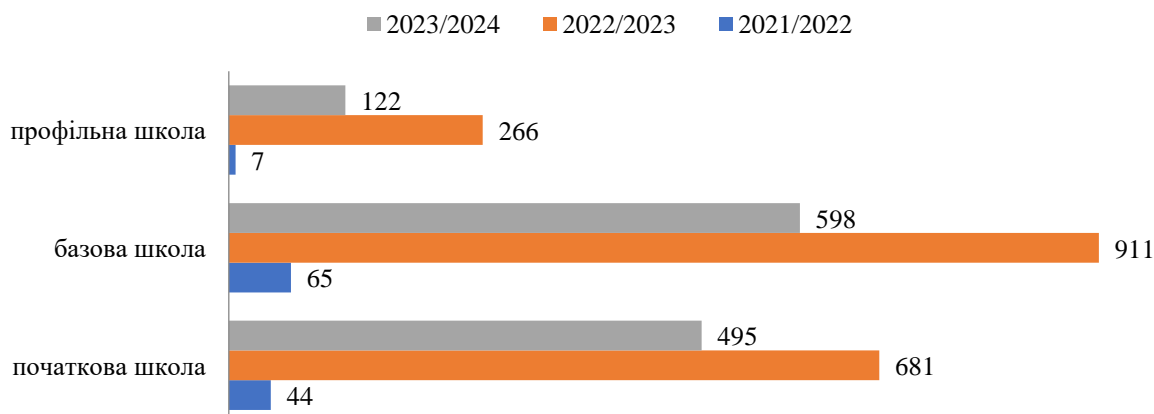
Також збільшилася кількість учнів, які здобувають освіту заочно, про що повідомили керівники закладів освіти під час опитування.

Переважна кількість учнів/учениць, 85 %, здобувають освіту заочною формою навчання у дистанційному форматі. Відповідно до територіального розташування, міграції учнів у зв'язку з окупацією Херсонської області, у 2022/2023 н. р. збільшилася кількість здобувачів освіти, що навчаються заочною та індивідуальною (сімейна, екстернат) формами.

За результатами опитування учнів з'ясовано, що кількість здобувачів освіти, які періодично не мали можливості долучатися до освітнього процесу, проти 2021/2022 н. р., збільшилася на 78 %, однак у 2023/2024 н. р. кількість таких учнів зменшилася на 17 % проти 2022/2023 н. р.

Кількість учнів/учениць, які періодично не мали/не мають можливості долучатися до освітнього процесу

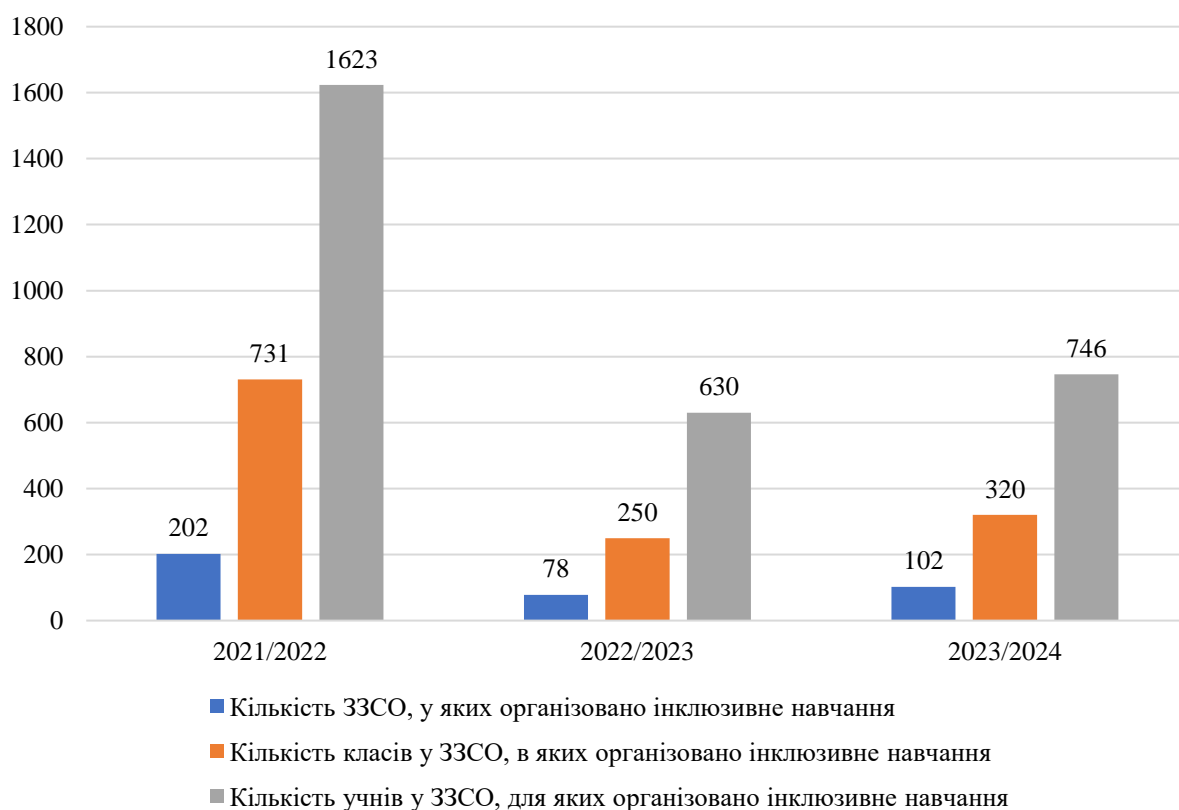
У ході опрацювання результатів опитування батьків виявлено, що 86 % респондентів мають можливість вільно обирати для своєї дитини ЗЗСО, 12 % – повідомили, що така можливість відсутня, 2 % – зазначили інше.

Про те, що мають змогу вільно обирати форму здобуття освіти для своєї дитини в закладі освіти, де вона навчається, повідомили 61 % батьків, 36 % зазначили, що така можливість відсутня, інші обставини – 3%.

Організація освітнього процесу для учнів з ООП

Кількість закладів освіти, де було організовано інклюзивне навчання для учнів з особливими освітніми потребами (далі – ООП), у 2022/2023 н.р зменшилась на 37 % проти 2021/2022 н. р. У 2023/2024 н.р. ситуація дещо стабілізувалася. Майже таку ж відсоткову тенденцію можна прослідкувати і щодо кількості інклюзивних класів у ЗЗСО, і щодо кількості учнів з ООП в них, що підтвердили керівники закладів освіти у ході опитування.

Організація навчання для учнів з ООП (засновники)

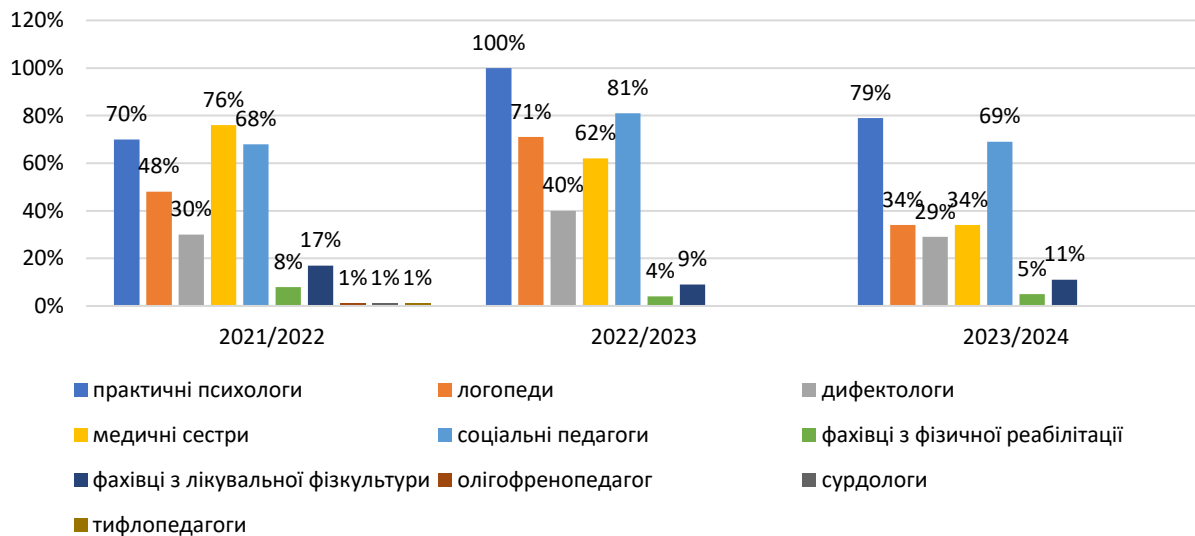
Під час дослідження 55 % керівників повідомили, що в їхніх закладах освіти було організовано інклюзивне навчання. Кількість асистентів учителів, що здійснювали супровід учнів з ООП зменшилася на 27 % проти 2021/2022 н. р.

Організація інклюзивного навчання (керівники)

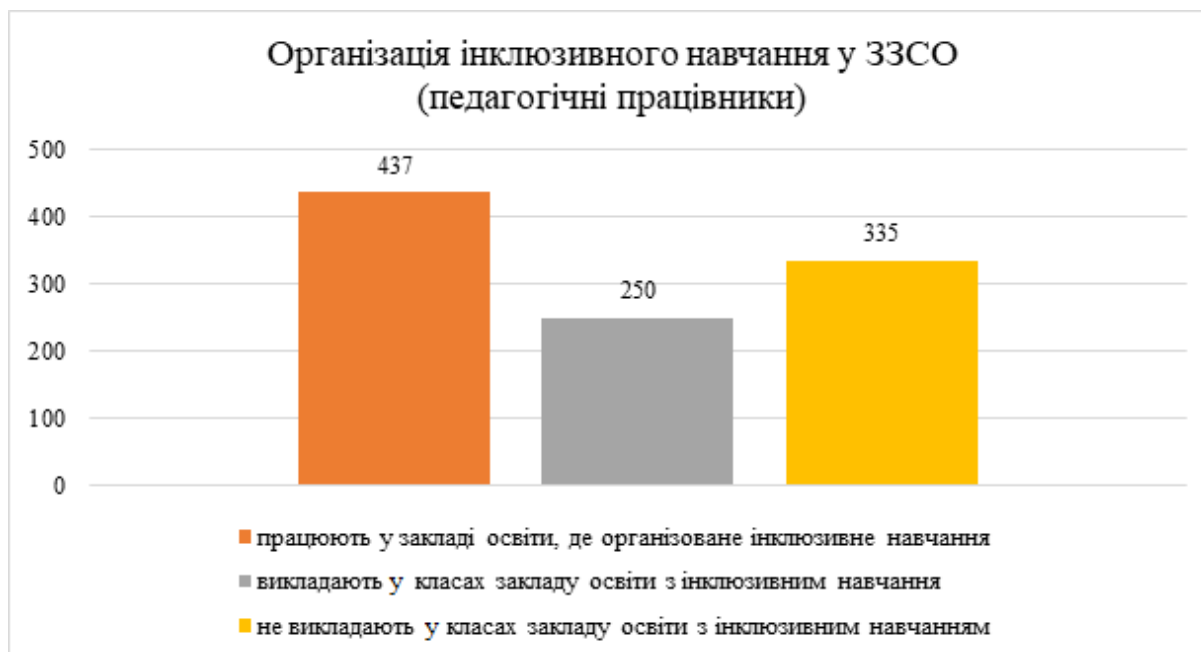
Також для супроводу та задоволення потреб учнів з ООП, крім асистентів учителів, заклади освіти були забезпечені іншими фахівцями. Серед них, протягом трьох років, найбільшу кількість становлять практичні психологи, соціальні педагоги та логопеди.

Забезпеченість ЗЗСО фахівцями для роботи з учнями з ООП (керівники)

У 2022/2023 н. р., порівнюючи з попереднім навчальним роком, втричі збільшилася кількість учнів/учениць з ООП, які здобували освіту за сімейною формою. Однак у 2023/2024 н. р. ця кількість зменшилась на 27 %, адже батьки таких учнів надали перевагу дистанційній формі здобуття освіти.

За результатами опитування 74 % вчителів зазначили, що працюють у закладах освіти, де організовано інклюзивне навчання. Також серед опитаних учителів 43 % надали інформацію, що вони викладають у класах, де організоване інклюзивне навчання для дітей з ООП.

За даними, отриманими від учителів, які викладають у класах, де організовано інклюзивне навчання, 57 % респондентів вказали, що впродовж 2022/2023 н. р. кількість учнів/учениць з особливими освітніми потребами не змінилась, 25 % зазначили, що їх кількість збільшилась, а 18 % повідомили про зменшення кількості учнів/учениць з ООП.

Серед опитаних батьків лише 5 % вказали, що їхня дитина навчається в класі, де організоване інклюзивне навчання, 47 % відповіли, що у їхніх ЗЗСО наявні такі класи, 32 % респондентів взагалі не обізнані щодо можливості організації такого навчання, але хотіли б мати дану інформацію.

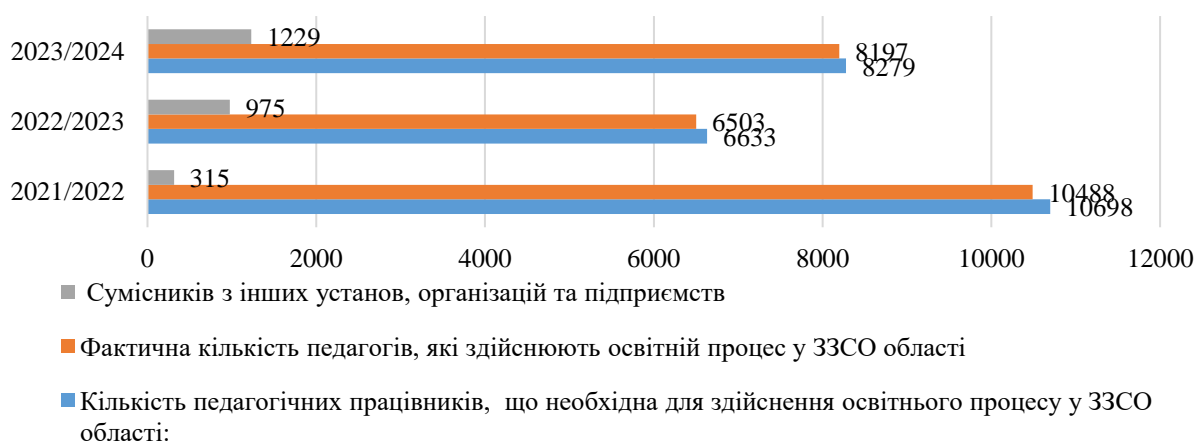

Під час дослідження 56 % опитаних учнів зазначили, що знають про можливість організації інклюзивного навчання для дітей з ООП на базі навчального класу, також 5 % учні відмітили, що на базі їхнього класу працює асистент вчителя для роботи з учнями з ООП.

III. КАДРОВИЙ СКЛАД ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Сьогодні педагогічну діяльність у ЗЗСО області, за інформацією, отриманою від засновників у ході опитування, здійснюють 8197 учителів, що на 22 % менше, ніж у 2021/2022 н. р.; 15 % від загальної кількості становлять сумісники з інших установ, організацій та підприємств.

Зміни в контингенті педагогів

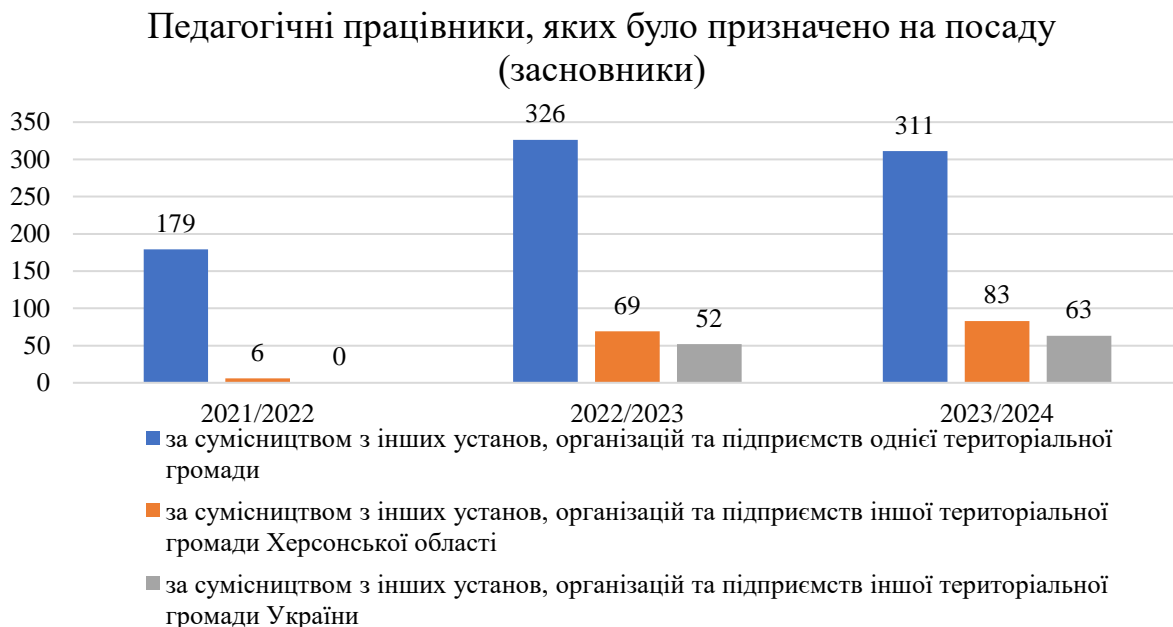

За інформацією, отриманою від керівників ЗЗСО з'ясовано, що у 2022/2023 та 2023/2024 н. рр. проти 2021/2022 н. р., на 15 % зменшилася кількість ставок згідно штатних нормативів, відповідно зменшилась і кількість педагогічних працівників на 15 % у 2022/2023 н. р. та на 17 % у 2023/2024 н. р. Також на 25 % у 2022/2023 н. р. та на 19% у 2023/2024 н. р. зменшилася кількість педагогічних працівників, призначених на основне місце роботи, водночас збільшилася кількість сумісників з інших установ, організацій та підприємств.

Рух педагогічних кадрів (керівники)

	2021/2022		2022/2023		2023/2024	
	призначено	звільнено	призначено	звільнено	призначено	звільнено на момент опитування
Кількість педагогічних працівників, яких було:						
на основне місце роботи	809	534	603	744	658	100
за сумісництвом з інших установ, організацій та підприємств однієї територіальної громади області	163	138	447	361	378	7
за сумісництвом з установ, організацій та підприємств іншої територіальної громади області	11	8	135	110	95	3
за сумісництвом з установ, організацій та підприємств з інших територіальних громад України			142	131	101	7
за суміщенням	40	17	29	25	42	1

У 2022/2023 н. р. вдвічі збільшилася потреба в педагогічних працівниках у 40 громадах області. На початок 2023/2024 н.р. ситуація майже стабілізувалася за рахунок залучення сумісників і повний перехід на дистанційний формат навчання, що надало можливість залучати педагогів з різних регіонів України.

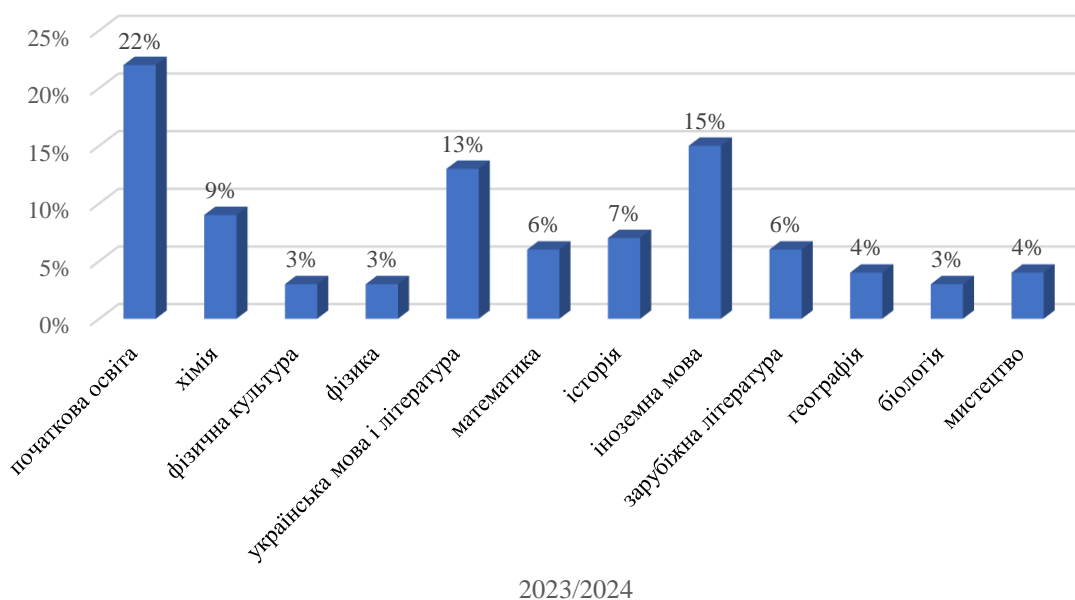

Опитані у ході дослідження керівники повідомили, що за два останні навчальні роки кількість сумісників збільшилася на 10 %. У 2022/2023 та 2023/2024 н. рр. із загальної кількості сумісників 61 % були залучені з інших ЗЗСО однієї територіальної громади, 20 % – із закладів освіти інших громад Херсонської області, 19 % – із ЗЗСО інших громад України.

За інформацією, наданою вчителями у ході дослідження, з'ясовано, що за два попередні навчальні роки кількість педагогів, які працювали за сумісництвом зменшилася на 5 %, за суміщенням – на 1 %. Під час опитування 17 % педагогічних працівників повідомили, що за останні два роки вимушені були змінити місце роботи, із них у 2023/2024 н.р. 11 % продовжили працювати за сумісництвом в іншому ЗЗСО, 4 % – за суміщенням посад. Із загальної кількості сумісників 38 % – це учителі, що надають базову середню освіту. Найбільший відсоток сумісників становлять вчителі початкових класів, української мови і літератури, іноземної мови.

Кількість учителів, які викладають предмети за сумісництвом (учителі)

Серед чинників, що вплинули на зміну місця роботи педагога вказали такі: простий ЗЗСО за основним місцем роботи та реорганізаційні зміни; недостатнє педагогічне навантаження; зміна місця проживання у зв'язку з воєнними діями; низька заробітна плата.

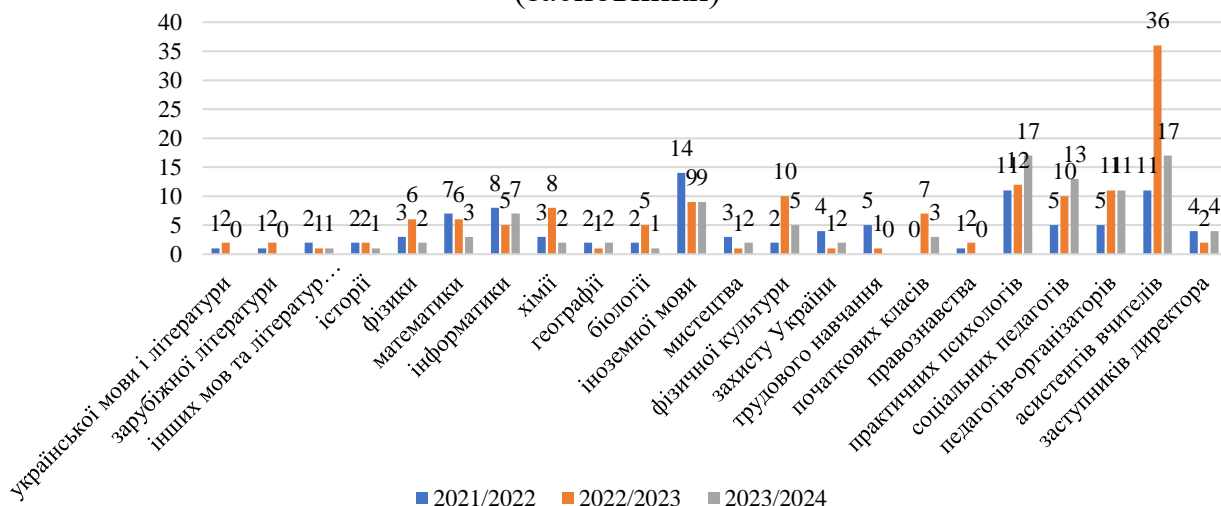
Наявність вакансій педагогічних працівників у ЗЗСО

У 2022/2023 н. р. потреба у педагогічних працівниках збільшилася вдвічі проти попереднього навчального року. У 2023/2024 н. р. ситуація стабілізувалася з різницею у 3 %. Щодо наявних вакансій, то найбільша кількість була серед вчителів таких спеціалізацій як: у 2021/2022 н. р. – іноземна мова (27 %), інформатика (16 %), математика (15 %); у 2022/2023 н. р. – фізична культура (10 %), іноземна мова (9 %), хімія (8 %), математика / інформатика (7 %); у 2023/2024 н.р. – іноземна мова (18 %),

інформатика (14 %). У 2023/2024 н. р. відсутня потреба у вчителів української мови, української літератури та зарубіжної літератури, про що повідомили засновники під час вивчення.

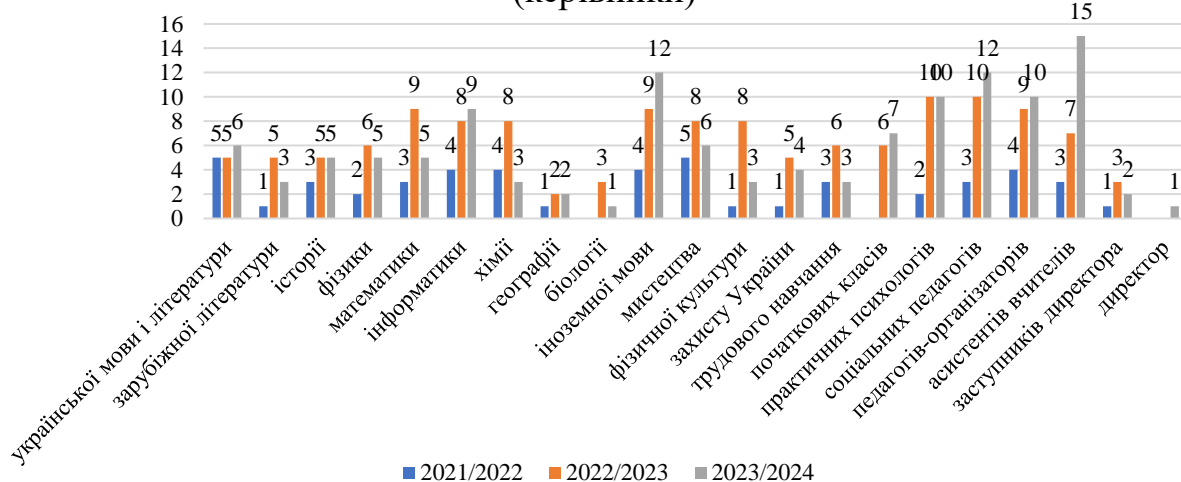
Також протягом трьох років простежується тенденція збільшення кількості вакансій на посаду практичного психолога, педагога-організатора та асистента вчителя.

Вакансії педагогічних працівників
(засновники)

За результатами опитування керівників ЗЗСО з'ясовано, що кількість закладів освіти, які мали вакансії, зменшилася на 9 % у 2022/2023 та на 15 % у 2023/2024 н. рр. У 2021/2022 н. р. найбільша потреба була у вчителів української мови і літератури, мистецтва; у 2022/2023 н. р. – іноземної мови, математики, хімії, фізичної культури; у 2023/2024 н. р. – іноземної мови та інформатики.

Вакансії педагогічних працівників
(керівники)

Для вирішення питання щодо заповнення вакансій керівники ЗЗСО найчастіше призначали педагогічного працівника відповідної спеціалізації за сумісництвом; педагогічного працівника спорідненої спеціалізації, який пройшов курси підвищення кваліфікації з необхідного навчального предмету (інтегрованого курсу); педагогічного працівника – студента закладу вищої освіти.

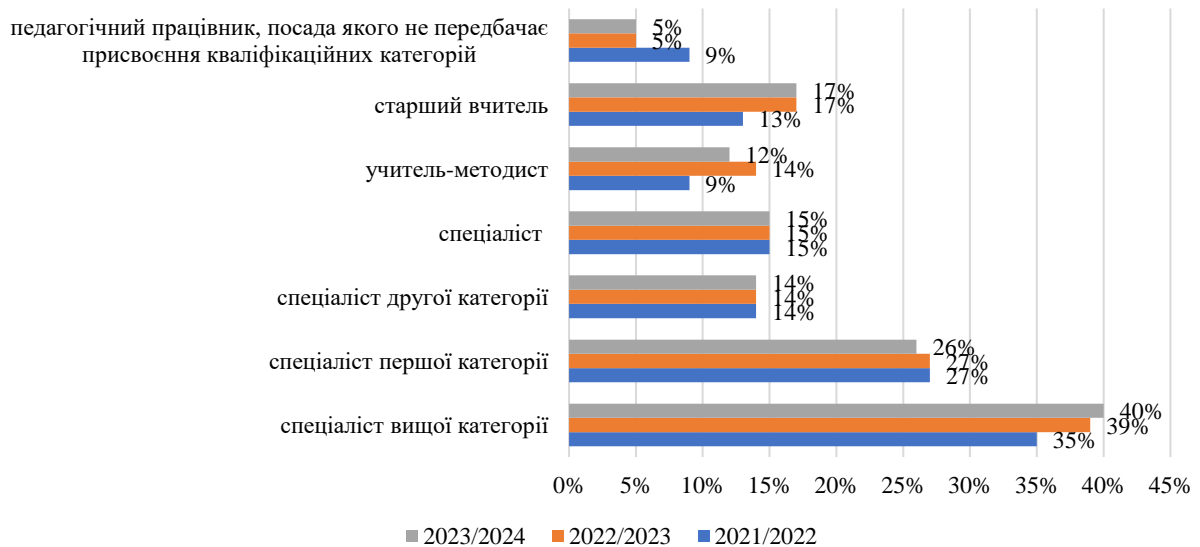
Управлінські рішення щодо заповнення вакансій (керівники)

Якісний склад педагогічних кадрів

У зв'язку з рухом учителів, що спричинений військовою агресією росії проти України, відбулися зміни в якісному складі педагогічних кадрів закладів загальної середньої освіти області. Проти 2021/2022 н. р. на 5 % збільшилася кількість спеціалістів вищої категорії та вчителів, які мають звання «старший вчитель»; також на 3 % збільшилася кількість вчителів, які мають звання «учитель-методист». Щодо спеціалістів та спеціалістів другої категорії, то протягом трьох років їх кількість залишилася незмінною, однак, на 4 % зменшилася кількість педагогічних працівників, посада яких не передбачає присвоєння кваліфікаційної категорії.

Якісний склад педагогічних працівників ЗЗСО області (засновники)

За результатами опитування керівників ЗЗСО з'ясовано, що суттєвих змін у збільшенні чи зменшенні кількості вчителів певної категорії за три роки не відбулося, були незначні коливання в межах 1 %.

Якісний склад педагогічних кадрів (керівники)

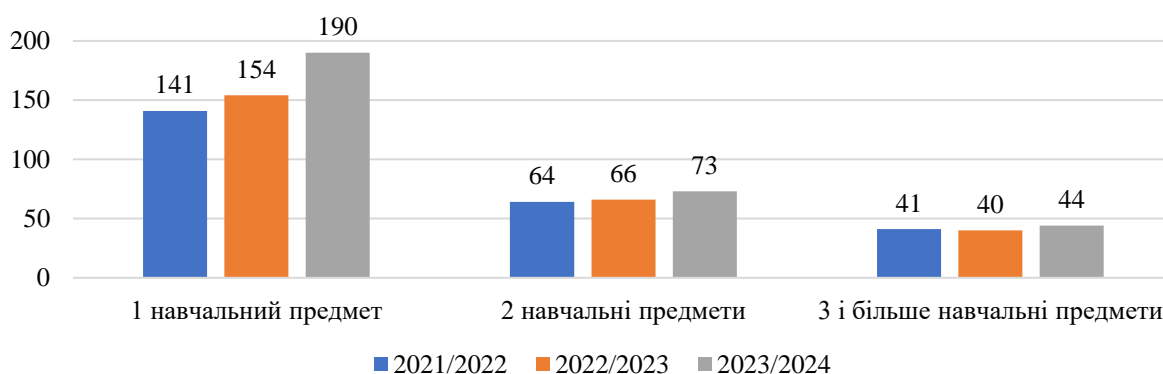

Більшість респондентів з числа опитаних педагогів (59 %) вказали, що планування щорічного підвищення кваліфікації відбувається згідно з рекомендаціями адміністрації ЗЗСО, водночас 177 із 585 осіб – планують самостійно відповідно до власних потреб, 62 особи – як саморозвиток і самовдосконалення, 4 – відповідно до порядку підвищення кваліфікації.

Також 97 % опитаних педагогів вважають, що адміністрацією ЗЗСО створені комфортні умови, що сприяють професійному розвитку вчителів, 3% – частково.

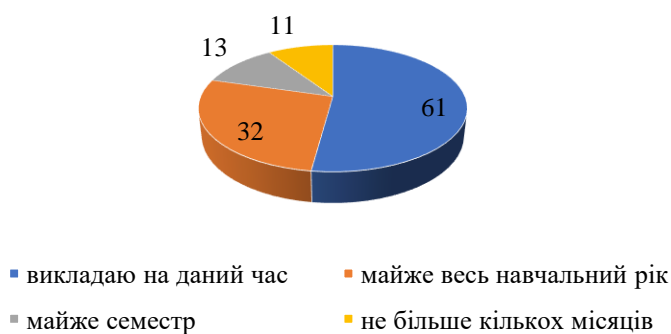
Однак, проти 2021/2022 н. р., на 26 % збільшилася кількість учителів, які викладали не за фахом один навчальний предмет, на 12 % – два навчальні предмети та на 7 % – три і більше. За інформацією, отриманою від керівників ЗЗСО, це пов'язано з браком вчителів певних спеціалізацій, тому години перерозподілялися між наявними педагогічними кадрами за умови проходження відповідних курсів підвищення кваліфікації.

Кількість педагогічних працівників, які викладали/викладають не за фахом (керівники)

Під час дослідження 20 % опитаних педагогів зазначили, що протягом двох останніх років викладають предмети не за фахом: 18 % респондентів повідомили, що проходили курси підвищення кваліфікації з відмінних від наявної спеціалізації навчальних предметів/інтегрованих курсів за проханням адміністрації ЗЗСО, 2 % – за власним бажанням.

Учителі, які викладають предмети/інтегровані курси не за фахом

Для формування/збереження кадрового потенціалу, адміністрації закладів загальної середньої освіти найбільше застосовують такі заходи як

здійснення аналізу та планування відповідної кадрової політики закладу освіти його реальним потребам (92 %), особистісно-орієнтований підхід до кожного працівника закладу освіти (98 %), забезпечення умов для неперервної професійної підготовки й підвищення кваліфікації педагогів (99 %), співпраця з різними установами, організаціями, освітніми закладами з питань кадрової політики закладу освіти (96 %), підвищення адміністрацією ЗЗСО рівня власної компетентності щодо формування кадрового потенціалу (навчання, консультації, обмін досвідом з колегами – 97 %) тощо.

Відповідно до інформації, наданої 56 % учнів/учениць під час опитування, у їхніх класах відсутні вчителі з числа тих, хто викладає три та більше предметів; 19 % опитаних здобувачів освіти зазначили, що протягом останніх трьох навчальних років не відбувалися зміни вчителя з певного навчального предмету, 64 % – інколи, 14 % вказали, що зміна відбувалася на початку року, 2 % – кожного семестру, 6 респондентів відмітили, що кожні 3 місяці.

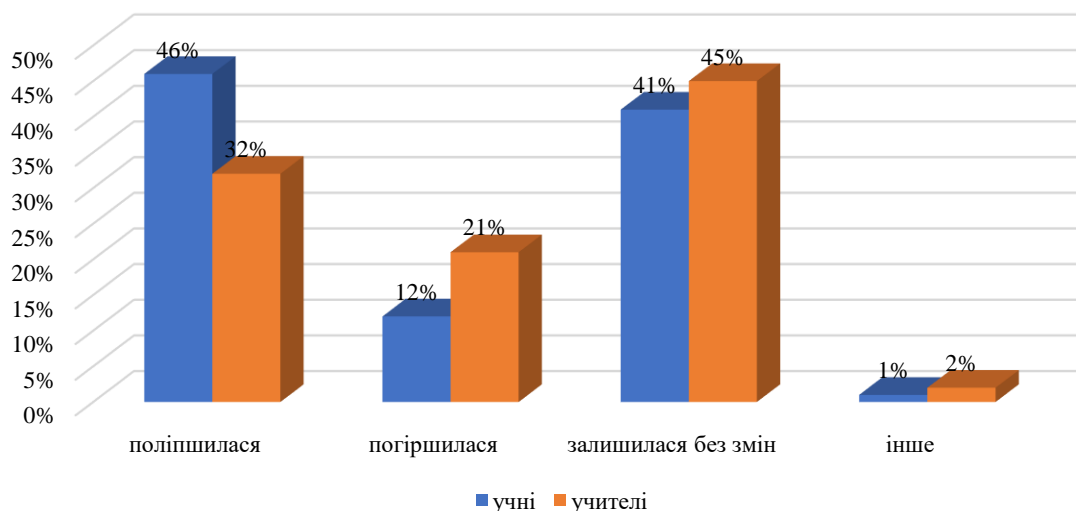
Якість надання освітніх послуг

За результатами опитування педагогічних працівників з'ясовано, що 45 % вчителів вносили зміни до свого календарно-тематичного планування (далі – КТП). Серед причин внесення змін до КТП переважно педагоги вказали наступні: подолання освітніх втрат, адаптація до навчання в онлайн форматі, відсутність умов для проведення навчальних занять (світло, інтернет, повітряні тривоги). Щодо способів внесення змін до КТП, то 49 % педагогів змінюють терміни опрацювання програмових тем відповідно до результатів засвоєння учнями навчального матеріалу; 36 % – перерозподіляють навчальний час між темами з метою закріплення раніше вивчених тем як на уроках так і шляхом індивідуального консультування за запитом учнів; 25 % – користуюся резервним часом навчальних програм.

Найбільш ефективним інструментом, що допомагає відслідковувати освітні траєкторії окремих учнів, 22 % опитаних педагогів вважають індивідуальну роботу, 21 % – моніторинг результатів навчання, 19 % – ведення щоденника спостережень, 13 % – діагностичне тестування.

Під час опитування 185 із 585 учителів зазначили, що за два останні навчальні роки поліпшилася якість надання освітніх послуг, 555 із 1218 учнів повідомили, що мають позитивну динаміку рівня навчальних досягнень.

Якість надання освітніх послуг

У ході дослідження 41 % опитаних батьків здобувачів освіти зазначили, що беруть участь у плануванні роботи закладу освіти де навчається їхня дитина, 32 % – не беруть участі в таких заходах, 27 % – не відомо про таку можливість.

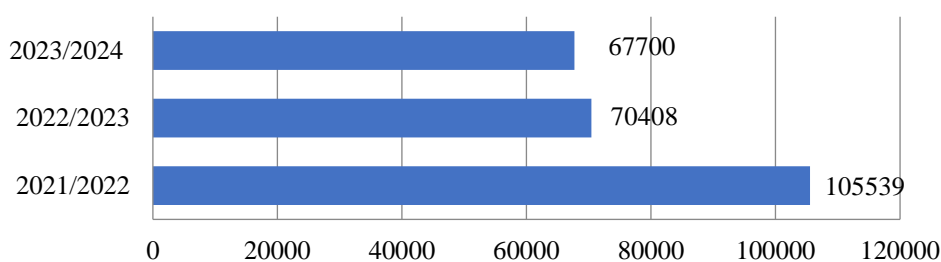
Кількість батьків, які долучалися до планування роботи ЗЗСО щодо:

Контингент учнів

У зв'язку з повномасштабним вторгненням країни агресора на територію України відбувся значний рух учнів серед ЗЗСО Херсонської області. За результатами опитування засновників та керівників закладів освіти кількість здобувачів освіти у 2022/2023 н. р. зменшилася на 36 %, у 2023/2024 н. р. – на 38 % проти 2021/2022 н. р.

Кількість учнів у ЗЗСО
(засновники)

Керівники зазначили, що у 2022/2023 н. р кількість учнів, яких було зараховано до ЗЗСО області, проти попереднього навчального року, збільшилася на 46 %, водночас, у 2023/2024 н. р. ці показники зменшилися на 25 %. У 2022/2023 н. р. кількість здобувачів освіти, зарахованих із ЗЗСО однієї громади збільшилася на 32 %, у 2023/2024 н. р. ця цифра становить 49 %.

Під час опитування керівники вказали, що проти 2021/2022 н. р. у 2022/2023 н. р. кількість учнів, зарахованих з інших територіальних громад Херсонщини, збільшилася на 61 %, однак, у 2023/2024 н. р. зменшилася на 70 %; з інших територіальних громад України збільшилася на 60 % у 2022/2023 н. р. та у три рази в 2023/2024 н. р.; з інших ЗЗСО, розташованих за межами країни, – збільшилась у чотири та п'ять раз відповідно.

Кількість учнів, яких було зараховано до ЗЗСО області

За даними, наданими керівниками ЗЗСО з'ясовано, що відтік учнів/учениць відбувся через вимушений переїзд за кордон та на більш безпечну територію України. Частина учнів змінила своє місце перебування, але продовжує навчання у тих самих закладах, де здобувала освіту до 24 лютого 2022 року. Проти 2021/2022 н. р. кількість здобувачів освіти, яких було відраховано із ЗЗСО громад області, у 2022/2023 н. р. збільшилася на 66 %, однак, у 2023/2024 н. р. кількість зменшилася на 67 %.

Причини зміни місця навчання

За результатами дослідження з'ясовано, що за останні два навчальні роки 36 % опитаних батьків стикалися із ситуацією, коли виникала необхідність переходу їхньої дитини до іншого класу чи іншого ЗЗСО, що зумовлено зміною умов навчання (призупинення роботи закладів освіти з різних причин, простій, закриття, окупація). З них 27 % учнів/учениць один раз змінювали ЗЗСО, 8 % – два рази, та 1 % – три рази.

Із числа опитаних респондентів 30 % батьків вказали причини переходу їхньої дитини до іншого ЗЗСО, а саме: переїзд сім'ї на інше місце проживання, в тому числі за межі України; бажання батьків змінити умови навчання для дитини; психологічний мікроклімат у класі та/або ЗЗСО; якість освітнього процесу у попередньому закладі освіти.

На думку переважної більшості опитаних вчителів, на вибір закладу освіти для навчання впливають такі чинники як: можливість навчатися з іншими учнями в очному форматі (63 %) та мікроклімат у закладі освіти (18 %). Натомість 88 % вчителів вважають, що на відрахування учнів впливає можливість навчатися очно.

Електронні ресурси, що використовуються під час комунікації вчителів з учнями та батьками (учителі)

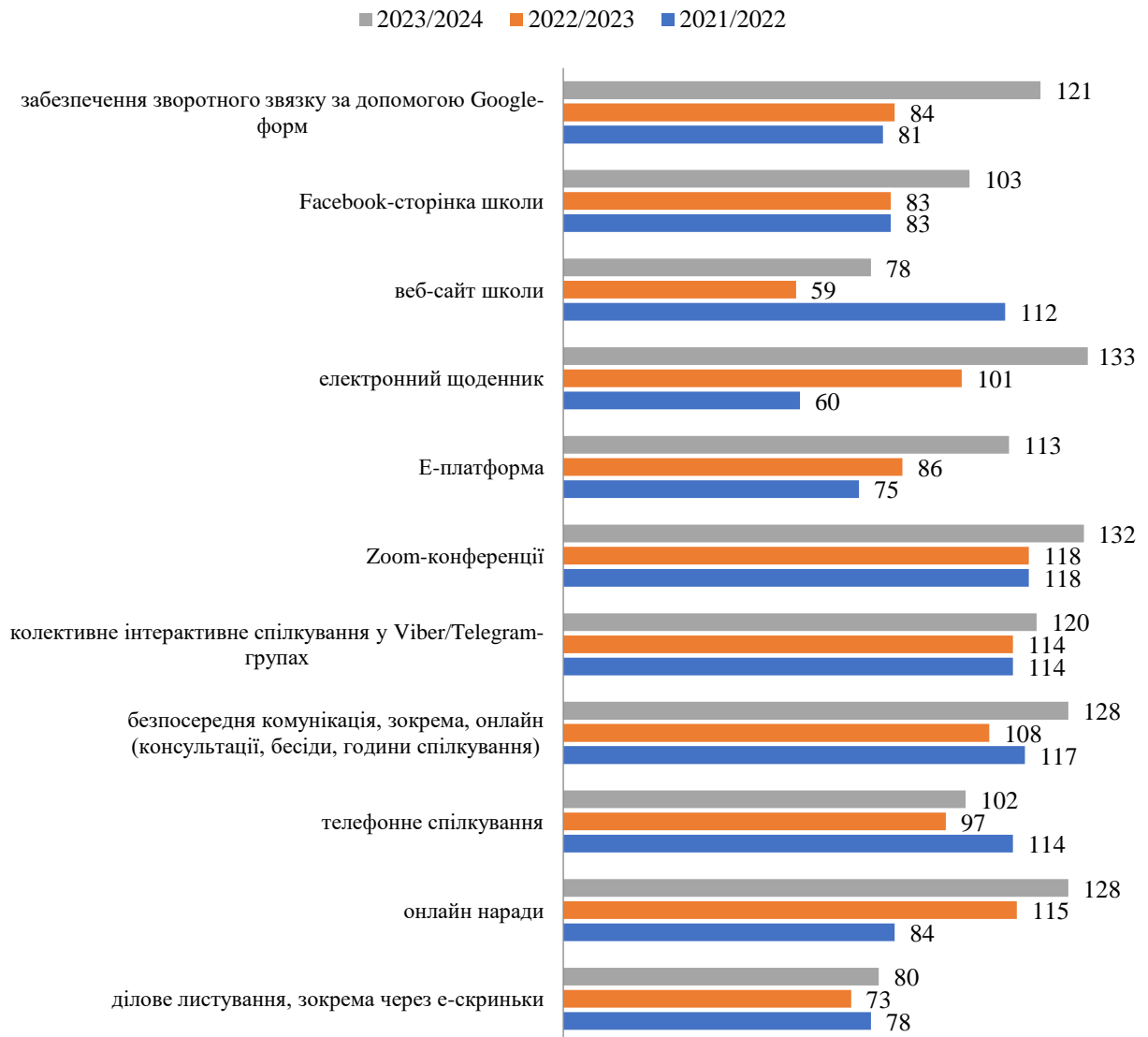
V. КОМУНІКАЦІЯ МІЖ УЧАСНИКАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Комунікація вчителів з учнями під час дистанційного навчання відбувається постійно – на це вказали 69 % учнів/учениць, 22 % – періодично, 8 % – інколи. У ході дослідження 93 % учнів/учениць зазначили, що комунікаційний простір для взаємодії між учасниками освітнього процесу є зрозумілим.

За результатами опитування педагогічних працівників з'ясовано, що комунікація з учнями/ученицями та їхніми батьками, щодо освітнього процесу, відбувається за допомогою різноманітних е-ресурсів. Учителі користуються академічною свободою, самостійно обирають способи комунікації. За результатами опитування 90 % педагогів вважають найефективнішими інструментами зв'язку месенджери: Viber, Telegram, WhatsApp, та 82 % вказують на мобільний зв'язок. Водночас 3 % вчителів зазначили, що використовують такі платформи як: Human школа, Google Meet, Moodle, Єдина школа та Просвіта.

Керівники ЗЗСО вказали, що як спосіб комунікації використовували найбільше у 2021/2022 н.р. ZOOM-конференції, вебсайт закладу освіти та месенджери Viber/Telegram; у 2022/2023 н.р. – онлайн-наради, ZOOM-конференції, месенджери Viber/Telegram; у 2023/2024 н.р. – електронний щоденник, безпосередня онлайн-комунікація, ZOOM-конференції. Щодо зворотного зв'язку, то він був організований за допомогою Google Форми.

Форми та засоби, за допомогою яких найчастіше відбувалася комунікація між учасниками освітнього процесу

Під час дослідження 97 % педагогічних працівників відмітили, що адміністрацією ЗЗСО, де вони працюють, створені комфортні умови, що сприяють професійному розвитку вчителів, 3% – що частково сприяють.

Також 72 % вчителів повідомили, що для забезпечення психологічної підтримки учасників освітнього процесу в ЗЗСО функціонують соціальні служби закладів освіти, до складу яких входять практичні психологи, соціальні педагоги; 49 % педагогів пройшли відповідне навчання; 33 % вказали, що надають психологічну підтримку учням самостійно. У своїй роботі 55 % респондентів використовують техніку подолання стресу, 37 % – організують освітній процес з урахуванням психологічних потреб учнів/учениць, 5 % – спілкуються з дітьми, 3 % – будують уроки з урахуванням травмуючих тем з метою їх уникнення.

Комунікація під час організації інклюзивного навчання

У класах з інклюзивним навчанням постійно відбувається співпраця педагога та асистента вчителя. У період дистанційного навчання основним напрямом комунікації та співпраці є обговорення та розподіл ролей, на це вказала більшість опитаних респондентів – 65 %.

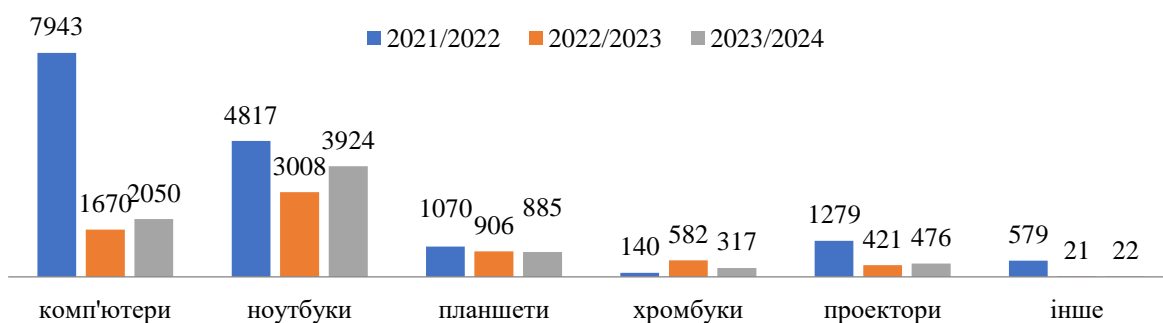
Напрями комунікації педагогів та асистентів вчителів під час організації освітнього процесу

Технічне забезпечення ЗЗСО

За результатами аналізу відповідей 95 % засновників ЗЗСО з'ясовано, що кількість наявного технічного забезпечення закладів освіти, в тому числі для здійснення дистанційного навчання, у 2022/2023 н. р. істотно зменшилася, натомість у 2023/2024 н. р. його кількість збільшилася у 9 разів проти попереднього навчального року.

Наявне технічне забезпечення ЗЗСО (засновники)

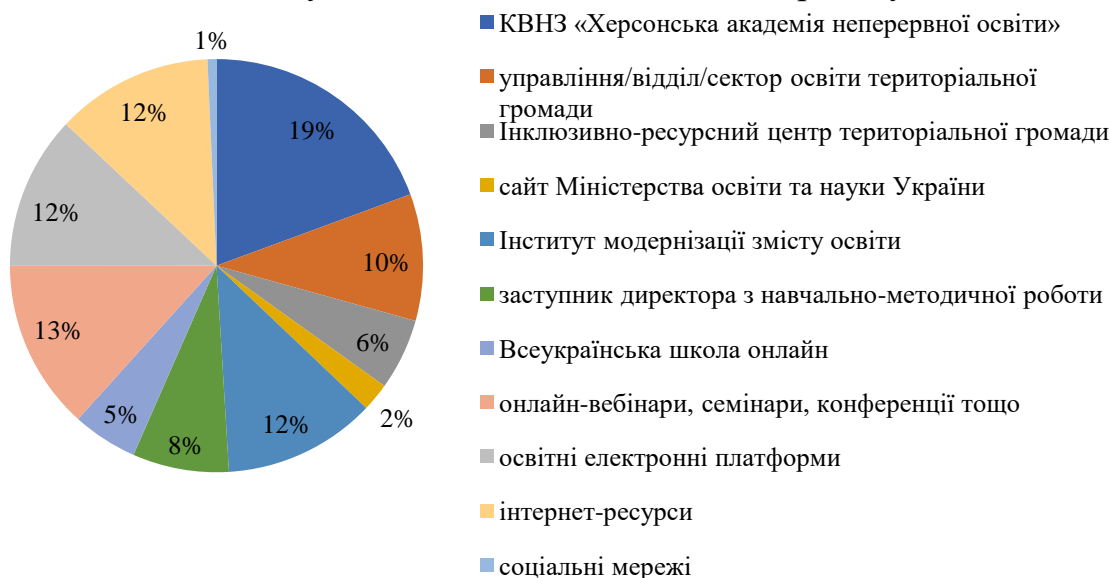
Також 95 % опитаних учнів/учениць зазначили, що мають гаджети для навчання у власному користуванні, з них: мобільні телефони – 898 учнів/учениць, хромбуки – 330 учнів/учениць, ноутбуки – 242 учні/учениці, планшети – 128 учнів/учениць, персональний комп'ютер – 51 дитина.

Керівники ЗЗСО вказали, що у 2022/2023 н. р. на 12 % збільшилася кількість учнів/учениць, зокрема, пільгових категорій, які мають недостатню кількість комп'ютерної техніки/пристроїв у сім'ї для участі в освітньому процесі, натомість у 2023/2024 н. р. цей показник зменшився на 7 %.

Комунікація з іншими установами та особами, залученими до освітнього процесу

Для постійного розвитку педагоги завжди потребують спеціалізованої підтримки. Опитані вчителі вказали низку освітніх інституцій, установ та осіб, від яких отримували/отримують методичну допомогу і підтримку щодо здійснення освітнього процесу. Найбільше вчителів з даного питання користуються послугами КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» та беруть участь в онлайн-вебінарах, семінарах, конференціях на різних освітніх платформах.

Освітні інституції, утанови, особи, які надають методичну допомогу щодо здійснення освітнього процесу

У ході вивчення з'ясовано, що 13 % учителів не мають потреби в методичних роз'ясненнях, водночас 87 % респондентів вказали низку питань, що потребують доопрацювання, а саме:

- методичне забезпечення якісного освітнього процесу – 13 %;

- подолання навчальних прогалин (аналіз та адаптація навчальних програм, форми роботи тощо) – 25 %;
- формувальне оцінювання старшокласників – 15 %;
- психологічна підтримка учасників освітнього процесу – 21 %;
- формування мотивації школярів до навчання під час війни – 23 %;
- побудова та реалізація індивідуальної освітньої траєкторії учнів – 8 %;
- здійснення ефективного дистанційного навчання – 16 %;
- впровадження НУШ у 6-7 класах – 13 %;
- цифрова компетентність педагога – 15 %;
- інклюзивна освіта, зокрема, у дистанційному форматі – 9 %;
- зміни до Положення про атестацію та сертифікацію педагогічних працівників – 5 %;
- організація безпечного освітнього процесу в умовах війни – 7 %;
- методика викладання навчальних предметів – 2 особи;
- планування та організація власної педагогічної діяльності під час дистанційного навчання (підготовка до уроків та планування, звітування, заповнення шкільної документації) – 2 особи.

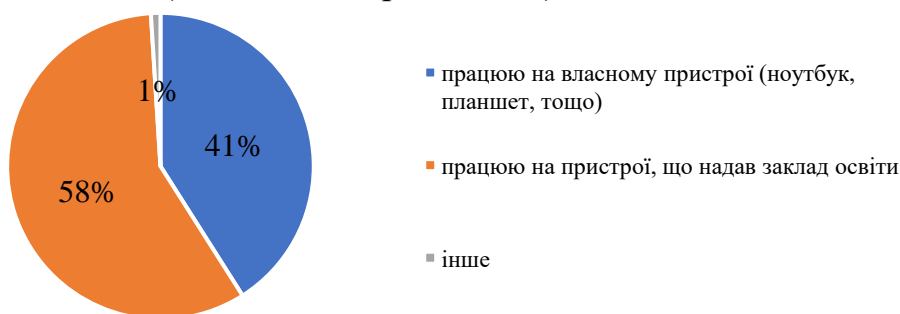
VI. ПОТРЕБИ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У результаті повномасштабної війни та окупації території Херсонської області всі заклади освіти області пошкоджені, розграбовані та деякі знищені взагалі. Під час опитування всі учасники освітнього процесу, які взяли участь у дослідженні, зазначили актуальні та необхідні потреби для забезпечення успішної організації освітнього процесу.

У зв'язку з тим, що усі ЗЗСО працюють в дистанційному форматі, наявність комп'ютерної техніки та доступу до мережі Інтернет є основними потребами для учасників освітнього процесу.

Під час опитування педагогічних працівників 58 % вказали, що працюють на пристроях, які надає заклад освіти, 41 % вчителів зазначили, що працюють на власних пристроях, 1 % відмітили, що працюють на власних пристроях та на пристроях, які надає держава.

Технічні засоби зв'язку для реалізації освітнього процесу
(педагогічні працівники)

Під час опитування 94 % батьків вказали, що мають технічне забезпечення для навчання їхньої дитини, 5 % респондентів відмітили, що не мають таких пристроїв, 1 % – інше.

Під час дослідження всі засновники закладів освіти в опитуваних територіальних громадах області вказали на потребу: в закупівлі шкільних автобусів для організації підвезення вчителів, учнів/учениць; у відновленні пошкоджених та пограбованих навчальних кабінетів; у ремонті та придбанні оснащення в харчоблоки ЗЗСО; відповідного обладнання і дидактичних матеріалів, проекторів, інтерактивних дошок, телевізорів, графічних планшетів; у забезпеченні доступом до мережі «Інтернет» усіх навчальних і адміністративних приміщень закладів освіти; у створенні умов для навчання дітей з ООП (пандус, створення санітарної кімнати для дітей з інвалідністю); у оновленні та поповненні книжкових фондів закладів освіти.

Під час дослідження 65 % засновників вказали на потреби фінансування проектно-кошторисної документації для відновлення будівель закладів освіти після руйнування. Також існує потреба у додатковому (державному) фінансуванні на ремонт підвальних приміщень, укриттів, захисних споруд у закладах освіти.

У ході дослідження всі засновники та керівники закладів освіти зазначили про необхідність виділення коштів на оплату вчителям додаткових годин, відведених на подолання освітніх втрат.

Лівобережна частина Херсонської області і дотепер знаходиться в окупації, тому можливість оцінити матеріальні потреби ЗЗСО, що знаходяться на відповідній території, відсутня; частково відомо про випадки розграбування матеріально-технічної бази закладів освіти та руйнування деяких приміщень.

ВИСНОВКИ

Мережа закладів загальної середньої освіти Херсонської області станом на 2023/2024 н. р. майже не змінилася, однак 51 % ЗЗСО не розпочали освітній процес. Кількість опорних закладів освіти також залишилась незмінною, проте зменшилася кількість філій у зв'язку з їх реорганізацією. У 2022 р. була призупинена робота деяких внутрішніх/відокремлених підрозділів ЗЗСО.

Кількість класів за два роки повномасштабного вторгнення зменшилася майже на третину, натомість збільшилася фактична наповнюваність класів через перехід ЗЗСО на дистанційну форму навчання. Наповнення класів відбулося за рахунок учнів із тимчасово окупованої території та закладів освіти, що перебували/перебувають на простой.

Незважаючи на збільшення контингенту учнів, залишаються класи, де кількість учнів менша за показник розрахункової наповнюваності, однак, простежується тенденція до зменшення таких класів проти 2021/2022 н. р.

За три останні навчальні роки зменшилась кількість учнів/учениць, які здобували освіту за такими формами як екстернат та педагогічний патронаж, адже заклади освіти повністю перейшли на дистанційну форму навчання. Така форма здобуття освіти як сімейна, навпаки зазнала розповсюдження через значну кількість учнів/учениць, які залишаються на тимчасово окупованій території. Також збільшилася кількість учнів, які здобувають освіту на заочній формі.

У ході дослідження з'ясовано, що кількість здобувачів освіти, які періодично не мали можливості долучатися до освітнього процесу, станом на 2023/2024 н.р., становить 61 % від загальної кількості опитаних учнів/учениць. Основними причинами даної ситуації є: значна кількість учнів/учениць, які знаходяться на ТОТ, відсутність гаджетів, інтернету, світла та повітряні тривоги.

Більшість опитаних батьків повідомили, що мають змогу вільно обирати форму здобуття освіти для своєї дитини, однак третина респондентів зазначила, що така можливість відсутня. Тобто це свідчить про недостатню обізнаність серед батьківської громадськості щодо інших форм організації освітнього процесу та можливість їх вільного вибору.

За два останні навчальні роки відбулися коливання від збільшення до зменшення у кількості учнів/учениць з ООП, які здобували освіту за сімейною формою, адже батьки таких учнів надали перевагу дистанційній формі здобуття освіти.

На початок 2022/2023 н.р. кількість закладів освіти, де було організовано інклюзивне навчання для учнів з особливими освітніми потребами, зменшилася на третину. У 2023/2024 н.р. ситуація дещо стабілізувалася. Таку ж тенденцію можна прослідкувати і щодо кількості інклюзивних класів у ЗЗСО, і щодо кількості учнів з ООП в них. Однак простежується негативна динаміка щодо кількості асистентів вчителів, які здійснювали супровід учнів/учениць з ООП, адже їх кількість зменшилася втричі.

За результатами дослідження з'ясовано, що третина батьків не обізнана щодо можливості організації інклюзивного навчання у ЗЗСО, де навчається їх дитина, але хотіли б мати дану інформацію. Отже є необхідність проведення додаткової інформаційно-просвітницької діяльності серед батьків учнів/учениць з даного питання.

У ході дослідження з'ясовано, що з початком повномасштабного вторгнення збільшилася потреба у педагогічних працівниках ЗЗСО у всіх опитаних громадах області. Повний перехід закладів освіти на дистанційний формат дав можливість залучати педагогів з різних регіонів України, наслідком цього стало зменшення кількості вчителів, призначених на основне місце роботи, та збільшення кількості сумісників.

Щодо наявних вакансій, то найбільша кількість серед вчителів таких спеціалізацій як: іноземна мова, математика, інформатика. Також протягом

двох років простежується тенденція збільшення кількості вакансій на посаду практичного психолога, педагога-організатора та асистента вчителя.

Серед основних чинників, що вплинули на зміну місця роботи педагогів можна виокремити наступні: простій ЗЗСО за основним місцем роботи та реорганізаційні зміни, недостатнє педагогічне навантаження, зміна місця проживання у зв'язку з військовими діями, низька заробітна плата.

Для вирішення питання щодо заповнення вакансій призначалися педагогічні працівники відповідної спеціалізації за сумісництвом, педагогічні працівники спорідненої спеціалізації, які пройшли курси підвищення кваліфікації з необхідного навчального предмета (інтегрованого курсу); педагогічні працівники – студенти закладів вищої освіти. Таким чином питання заповнення більшості вакансій було вирішено шляхом залучення сумісників.

Незважаючи на значний рух вчителів, відбулися позитивні зміни у якісному складі педагогічних кадрів: збільшилася кількість спеціалістів вищої категорії та вчителів, які мають звання «старший вчитель», «учитель-методист». А також зменшилася кількість педагогічних працівників, посада яких не передбачає присвоєння кваліфікаційної категорії.

Однак прослідковується тенденція щодо збільшення кількості вчителів, які викладали/викладають не за фахом один і більше предметів. Це пов'язано з браком педагогів певних спеціалізацій, тому години перерозподілялися між наявними педагогічними кадрами за умови проходження відповідних курсів підвищення кваліфікації.

Для формування/збереження кадрового потенціалу, адміністрації закладів загальної середньої освіти частіше застосовують такі заходи як: здійснення аналізу та планування відповідної кадрової політики закладу освіти його реальним потребам, особистісно-орієнтований підхід до кожного працівника закладу освіти, забезпечення умови для неперервної професійної підготовки й підвищення кваліфікації педагогів, співпраця з різними установами, організаціями, освітніми закладами з питань кадрової політики закладу освіти, підвищення адміністрацією ЗЗСО рівня власної компетентності щодо формування кадрового потенціалу. Для педагогічних працівників створені комфортні умови, що сприяють їх професійному розвитку.

Необхідну методичну допомогу та підтримку щодо здійснення освітнього процесу вчителі отримують в КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», вони беруть участь у онлайн-вебінарах, семінарах, конференціях на різних освітніх платформах. Тобто педагогічні працівники мають академічну свободу у виборі способів та ресурсів щодо підвищення власної професійної кваліфікації.

Отже керівники та засновники ЗЗСО вживають можливих заходів для налагодження ситуації щодо забезпечення закладів освіти компетентними педагогічними кадрами відповідних спеціалізацій з метою надання якісних освітніх послуг.

У зв'язку з повномасштабним вторгненням прослідковується тенденція щодо зменшення кількості учнів/учениць у ЗЗСО Херсонської області. Відтік учнів/учениць відбувся через вимушений переїзд за кордон та на більш безпечну територію України, а також бажання батьків змінити умови навчання для дитини. Водночас частина учнів, змінивши своє місце перебування, продовжують навчання у тих самих ЗЗСО, де здобували освіту до 24 лютого 2022 року.

Незважаючи на те, що для забезпечення психологічної підтримки учасників освітнього процесу в ЗЗСО функціонують соціальні служби, вчителі та учні / учениці потребують психологічної допомоги.

За результатами дослідження можна зробити висновки, що між учасниками освітнього процесу налагоджена комунікація та взаємодія за допомогою різноманітних месенджерів (Viber, Telegram, WhatsApp), ZOOM-конференцій, вебсайту закладу освіти, електронних щоденників, мобільного зв'язку, е-платформ (Human школа, Google Meet, Moodle, Єдина школа та Просвіта) Щодо зворотного зв'язку, то він був організований за допомогою Google Форми.

Враховуючи те, що у 2023/2024 н. р. збільшилася кількість гаджетів, наданих учасникам освітнього процесу від держави, засновників ЗЗСО, залишається потреба у технічних засобах для всіх учасників освітнього процесу, зокрема, для сімей здобувачів освіти пільгових категорій.

За інформацією, наданою всіма респондентами опитування з'ясовано, що всі ЗЗСО правобережної частини області пошкоджені, розграбовані та деякі знищені взагалі. Що стосується закладів освіти лівобережжя, то відсутня актуальна інформація про їх стан.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Засновникам закладів освіти щодо забезпечення:

1.1. Можливості придбання необхідної техніки для учнів/учениць та вчителів ЗЗСО з метою ефективної організації освітнього процесу.

1.2. Можливості фінансування підвищення кваліфікації педагогічних працівників з питань, що стосуються їх методичної підтримки.

1.3. Можливості фінансування проєктно-кошторисної документації для відновлення будівель закладів освіти після руйнування.

1.4. Можливості фінансування ремонтних робіт підвальних приміщень, укріплень, захисних споруд у закладах освіти.

1.5. Можливості фінансування відповідних заходів з метою психологічної допомоги та розвантаження для всіх учасників освітнього процесу.

Керівникам закладів загальної середньої освіти забезпечити:

1.1. Проведення роз'яснювальної роботи з метою інформування батьків щодо можливості вибору різних форм здобуття освіти для їх дітей.

1.2. Проведення роз'яснювальної роботи з метою інформування батьків щодо можливості організації інклюзивної освіти в ЗЗСО, де навчаються їх діти.

1.3. Можливості для залучення спеціалістів відповідного фаху для викладання навчальних предметів.

1.4. Проведення роз'яснювальної роботи щодо залучення вчителів до проходження ними сертифікації.

1.5. Розроблення плану заходів щодо залучення фахівців на посади психологів, педагогів-організаторів та асистентів учителів.

1.6. Залучення батьків до планування діяльності закладу загальної середньої освіти, де навчаються їхні діти.